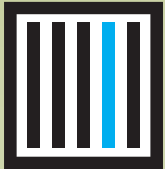

Yerelde Sivil Toplum Kuruluşlarının Mahpus ve Hapishane Çalışmalarındaki Yeri

Araştırma Raporu

SÜLEYMAN GÖK - ÖZLEM AKIN

CİSST | TCPS

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

GİRİŞ

Batı Avrupa'nın tarihsel koşullarına göre gelişen sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramları küreselleşme sürecinin getirdiği yönetsel değişikliklerin etkisi ile birlikte çok düzeyli yönetim yaklaşımının temel aktörü olmuştur. Ulusal ve uluslar arası alanda yaşanan değişiklikler ile sivil toplum kuruluşları farklı düzeylerde ve farklı hak temelli konularda etkisini göstermektedir. Bu çalışmada da değişen anlayış çerçevesinde yerelde faaliyet gösteren hak temelli sivil toplum kuruluşlarının mahpus ve hapisane çalışmalarındaki yeri, bakış açıları ve bu süreçteki faaliyetleri gibi yönelimleri incelenmiştir.

2017 yılı itibariyle Türkiye'de 389 cezaevinde hükümlü ve tutuklu olarak 229.790¹ mahpus yaşamaktadır. Bu sayı günümüzde daha da artmaktadır. Hapishane ve mahpus sayılarının sürekli artmasına rağmen özel ihtiyaçları olan gruplara yönelik hak temelli politikalar kamu ve sivil toplum gündeminde yeterince yer almamaktadır. Bu kapsamda, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSTT) tarafından hazırlanan Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar ve İlgili Sivil Toplum Örgütleri Ağı Proje Raporuna göre (2015) sivil toplum kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Hapishane çalışmaları alanındaki veri setlerinin yetersiz olması, ilgili sivil toplum kuruluşlarının alana dair çalışmalarının az olması, sivil toplum ağının yeterince gelişmemiş olması gibi sorunlar sivil toplumun alan (hapishane ve mahpus hakları) ile çalışmalara katılımını negatif yönde etkilemekte ve bu alanda sivil toplum odaklı çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Kamu sektörünün- karar alıcıların- politika yapım sürecine sivil toplum katılımını öncelikli olarak görmemesi sivil toplumun da sorunlara yaklaşımını zorlaştırmaktadır. Hak temelli çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının hapishane ve mahpus haklarına yönelik ilgisizliği ve farkındalık eksikliği bu alanda yapılan çalışmaların sivil toplum kuruluşları tarafından yerel düzeyde savunuculuğunu olumsuz yönde etkilemektedir.

---

1 [http:// www.cte.adalet.gov.tr](http://www.cte.adalet.gov.tr)

Bu kapsamda mahpus hakları ve hapishane çalışmalarına yerel katılımı arttırmak ve sivil toplum kuruluşlarının birbirlerini çapraz kesen alanlarda çalışmalar yapmasını teşvik etmek amacıyla hazırlanan “ Yerelde Sivil Toplum Kuruluşlarının Mahpus ve Hapishane Çalışmalarındaki Yeri “ araştırma çalışması ile İzmir’de farklı hak temelli alanlarda – Kadın, Roman, LGBTİ, Engelli, Genç- çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının alan ile ilgili bakış açıları, beklentileri ve yeri analiz edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, özel ihtiyaçları olan gruplar² özelinde faaliyet gösteren hak temelli sivil toplum kuruluşlarının mahpus ve hapishane çalışmalarına katılımlarının daha fazla olmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. İstanbul merkezli olarak çalışma yapan CİSTT kurumunun çalışmalarının önemli olmakla beraber yereldeki sivil toplum kuruluşları tarafından sahiplenilmemesi ve bu çalışmalardan STK’ların farkında olmamaları da çalışmanın önemli sonucudur. Özellikle saha çalışması kapsamında görüşülen sivil toplum kuruluşu temsilcileri, özel ihtiyaçları olan mahpuslara yönelik yerel ve ulusal düzeyde mutlaka çalışmaların devam etmesi gerekliliğini vurgulanmış, bu çalışmaların bir kesime ait olmadığı tüm toplumsal kesimin bu çalışmalara sahip çıkması gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede hapishane ve mahpus çalışmalarında hazırlanacak politika önerileri ve belgelerinde karar alma süreçleri STK katılımına daha fazla açılmalı, idarenin işleyişinde yönetim anlayışı daha fazla hâkim kılınmalıdır.

I. SİVİL TOPLUM KAVRAMI

Sivil toplum kavramı, farklı dönemlerden itibaren çeşitli aşamalardan geçerek günümüzde yaygın olarak kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Latince “civillis” kelimesinden türeyen sivil kelimesi toplum kelimesi ile birleşerek sivil toplum kavramına dönüşmüştür. Bu sözcükten türeyen sivil toplum da, devlet içerisindeki bir yapıyı aynı zamanda da devletin müdahalesinden arınmış bir varlık olarak görülmektedir (Gök, 2018: 30).

Sivil toplum kavramının felsefi tartışma gündemine girişi Eski Yunan dönemine dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde, Eski Yunan’dan itibaren gerek felsefi gerek politik tartışma konularından biri olarak sivil toplumun aldığı içerik ve görünüm toplumsal bir varlık olarak değişim ve dönüşüm geçirmiştir (Tosun, 2006: 2). Sivil toplum içeriğini ve kapsamını, toplumsal yaşam pratik ve deneyimlerine, siyasal düşünce tarihindeki tartışmalara bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerin sonucunda kazanmıştır (Tosun, 2007: 2).

Hâlihazırda sivil toplum kavramı farklı şekilde anlamlandırılmakta ve kavramın tanımı değişik şekillerde ifade edilmiştir (Akıncı, 2014: 193). Sivil toplum kavramının tanımı yapılırken daha çok onun özellikleri ve ilkeleri kullanılarak bir tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Sivil toplum,

---

2 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi (UNODC) tarafından yayınlanan Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine El Kitabı’nda, içeriğinin dışarıya kapalı, dışarının içeriden ulaşılmaz olmasıyla baskının ve yönetimin daha ağır şekilde hissedildiği yerler olan hapishanelerde, bu baskının olumsuz etkisine daha açık olanlar, “özel ihtiyaçları olan gruplar” olarak ele alınıyor. Çocuklarıyla beraber hapishanelerde bulunan anneler, yaşlılar, engelliler, romanlar, LGBTİ bireyler, kadınlar, hapishanelerdeki özel ihtiyaçlara sahip gruplar arasında bulunuyor.

gönüllü olarak bir araya gelen vatandaşların toplumsal değişimi amaçlayarak kurdukları bağımsız ve kaynakları itibariyle özerk bir sosyal yapıyı ifade etmektedir.

Keyman'a göre sivil toplum kavramı, minimalist ve maksimalist tanımlamaların dışında üçüncü bir tanıma da sahiptir. Keyman sivil toplumu, sosyal yaşamı değiştirmeyi amaçlayan ve hak temelli olarak çalışan, devletten bağımsız olarak örgütlenen kuruluşların otoriteden bağımsız olarak kurdukları bir alan olarak tanımlamaktadır (Keyman, 2010: 3). Sivil toplum kavramı ile devlet otoritesi dışında sosyal, ekonomik ve toplumsal alanı ifade etmek için kullanılan, belirli temalardaki sorunları çözmek amacıyla gönüllü olarak örgütlenerek çalışmalarını yürüten, demokratik bir alana sahip olan, belirli bir yapısı olan, düzenli, kurallı bir toplumu ifade etmektedir (Akıncı, 2014: 196).

En genel anlamıyla sivil toplum, rıza ve gönüllülük esasına dayalı olan ve kendiliğinden oluşan, devlet müdahalesinden bağımsız olarak teşkil edilmiş olan ve özel alan ile devlet arasında bir nevi aracılık vazifesi ifa eden örgütlenmiş bir sosyal yapıdır. Sivil toplum, her türlü düşüncenin örgütlendiği, farklılıkların bir arada olduğu, beraberce hareket etmenin çoğulculuğu doğurduğu ve bu şekilde ilerleme dinamizminin elde edildiği bağlantılardır.

1.1. Sivil Toplumun Özellikleri

Demokratik hayat için vazgeçilmez bir konumda bulunan, devlet ile toplum arasında bir aracı konumu ifa eden sivil toplumun bir takım özellikleri bulunmaktadır. Sivil toplum özerk bir alanı ifade etmektedir. Sivil toplum kuruluşları yerel ve merkezi otoriteden bağımsız bir özelliği haiz olduğu gibi aynı zamanda siyasi parti oluşumlarından da farklı yaklaşımlara sahip olabilmektedir (Akatay ve Yelkikalan, 2007: 25).

1. Sivil toplum ve STK'lar kar amacı gütmeyen topluluklardır. Toplumsal faydaya hizmet eden sivil toplum kuruluşları kişisel kazanç amacıyla faaliyetlerde bulunamazlar. Gelir getirici faaliyette bulunabilmelerine karşı elde ettikleri kârı mensuplarına veya gönüllü çalışanlarına dağıtmamalıdır (Tutar ve Erkan, 2012: 443).
2. Sivil toplum kuruluşlarını karakterize eden ve tanımlayan beş özellik, örgüt yapısı, hukuksal biçimi, kamu ve özel sektörle ilişki kurması, bireysel değerlere dayanması ve faaliyetlerini hem ulusal hem de uluslararası boyutta gerçekleştirmeleri olarak değerlendirilebilir (Güçlü, 2013: 31).
3. Sivil toplum üzerinde devlet otoritesinin baskısı ve denetimi olmamalıdır İktidarın somut baskısının ön planda olmadığı alanlarda vatandaşların ve toplulukların devletten izin almalarına gerek duyulmadan, özgürce birbirleri ile iletişime geçebildiği gönüllülük ilkesinin ön planda olduğu alanı ifade etmektedir (Bulut ve Kahraman, 2008: 735-741).
4. Toplumun faydası için gayret gösteren ve bu minvalde kamuoyu oluşturan, sorunun değil çözümün parçası olan, çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren bürokratik donanımdan ziyade, gönüllülük anlayışı ile bir araya gelen ve yönetim anlayışı çerçevesinde demokratik işleyişe sahip kuruluşlar sivil toplum olarak tanımlanmaktadır (Aslan ve Kaya, 2004: 213- 223).

Tağma ise, sivil toplum kuruluşlarının özelliklerini farklılaşma, gönüllülük, teşkilatlanma, özerklik ve baskı mekanizması olarak beş şekilde tanımlamaktadır (Tağma, 2001: 62-63).

Farklılaşma: Farklılaşma ile ifade edilen özellik, otoriter ve totaliter politik sistemlerde sivil toplum alanı içerisinde bulunmamaktadır. Sosyal yaşamda toplumsal ve kültürel olarak çeşitliliğin olması, insanın negatif, pozitif ve aktif hak ve sorumluluklarını bunun yanında özgürlüklerini garanti altına alan katılımcı demokrasilerde sivil toplum alanından söz edilmektedir.

Gönüllülük: Vatandaşların değişiklik arz eden alanlara kendi istek ve rızaları ile hiçbir kurum veya kişi tarafından zorlama yapılmaksızın kendi istekleri ile gönüllü olarak bir araya gelmelerini ve istedikleri zaman kuruluştan ayrılmalarını ifade etmektedir. Vatandaşın müsaadesi olmadan maddi ya da manevi baskı ve zorlamalar ile bir araya gelen bireyler, sivil toplum alanı yerine yarı resmi kuruluşları meydana getirirler (Akıncı, 2014: 201).

Teşkilatlanma: Sivil toplumun hedeflerine ulaşabilmesi maksadı ile belirlenecek politikalar ve kadrolar teşkilatlanma yardımı ile belirlenir. Sivil toplum kuruluşları vakıf, dernek, platform, vb. oluşumlar ile teşkilatlanırlar. Söz konusu oluşumların hukuki ve yasal düzenlemeleri, devlet otoritesinin bu kuruluşların iç işlerine müdahalesi ya da bu kuruluşları yönlendirmesi şekline dönüştürmemesi gerekmektedir (Akıncı, 2014: 201).

Özerklik: Sivil toplum alanında idarenin ve otoritenin müdahalelerini engelleyebilecek bir önlem olarak görülen özerklik, sivil toplumun en önemli özelliklerinden birisini oluşturmaktadır. Farklı hukuki kişilik çerçevesinde teşkilatlanan sivil toplum kuruluşları, maddi ve manevi kaynakları bakımından otorite ile belirli bir düzeyde ilişki geliştirmeli, kaynak bakımından otoriteden bağımsız olmalıdır. Sivil toplumun “sivil” karakterinin kazanılmasının en önemli unsuru bağımsızlıktır. Sivil toplum, kararlarını özgürce almalı, kaynaklarını özgürce yönetebilmelidir.

Baskı Mekanizması: Sivil toplum kuruluşları kendi tematik alanlarına politik otoritenin müdahale etmesini önlemek ve özerk statülerini muhafaza etmek maksadı ile diğer STK'lar ile iletişime geçerek işbirlikleri oluştururlar. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, sivil toplum kuruluşları toplumsal anlamda politika mühendisleri olarak, politik tahayyüllerin uygulayıcısı veya canlandırıcısı olamaz.

1.2. Sivil Toplumun İşlevleri

Sivil toplumun ülke içerisinde farklı işlevleri yerine getirebilmesi için iyi şekilde organize olması gerekir. Sivil toplum kuruluşları, vatandaşları çeşitli toplumsal problemler etrafında örgütler ve politik otoritenin ilgili problemlere çözüm getirmelerini hedefler. Gerekliğinde kendi çözüm yollarını üretir ve problemlerin aşılmasına yardımcı olur. Böylelikle devletin yükünü hafifletmiş olur. Bunun yanında sivil toplum kuruluşu, baskı grupları oluşturarak toplum lehine devlet politikalarını etkilemektedir (Kaşıkçı, 2012: 18).

Erdoğan, “liberal toplum liberal siyaset” isimli kitabında belirttiği üzere sivil toplumun uygar olanı barbar olandan ayırma gibi bir işlevi vardır. Bu anlamda devlet iktidarının meşrulaştırılması ve des-

potizme karşı bir güvence olarak etkilidir. Sivil toplum, demokrasinin pekiştirilmiş olmasını kolaylaştırmakta, otoriter yönetimden demokrasiye geçişi işlevsel hale gelmesini sağlamaktadır (Erdoğan, 1998: 224-226).

Genel olarak değerlendirdiğimizde sivil toplumun dört ana işlevinin olduğunu belirtebiliriz. Bu işlevler, devlet iktidarının meşrulaştırılması, despotizme karşı güvence, demokrasiye geçişi kolaylaştıran bir etken ve uygarlığı barbarlıktan ayıran ölçüt olarak Erdoğan tarafından ifade edilmektedir (Gök, 2018: 57)

Devlet İktidarının Meşrulaştırılması: Sivil toplum toplumda kabul olandır ve elit bir grubun devletin gücünü ve kaynaklarını kullanmaya yetkili olması ancak ve ancak vatandaşların rızasına bağlıdır. Dolayısı ile iktidarın kaynağının sivil toplum olduğu söylenebilir. Öte yandan muhalefetin kaynağının da sivil toplum olduğu düşünülebilir. Otoriter ve totaliter rejimlerde muhalefet unsuru çoğu zaman sivil toplum içerisinde örgütlenir (Akıncı, 2014: 199). Kararların toplumsal hayatta meşruiyetinin güçlenmesinde sivil toplumun rolü önemlidir.

Despotizme Karşı Güvence: Otoriter rejimlerde bir hayli zayıf ve güçsüz olan sivil alan totaliter rejimlerde ise hiç bulunmaz. Totaliter yönetimlerde vatandaşlar ve devlet arasında aracılık görevini yerine getiren kuruluşlar ya yönetim tarafından baskı altında tutulur ya da faaliyet gerçekleştirmelerine izin verilmez. Böylelikle muhalefetin organize olması engellenir ve vatandaşların haklarını arama imkânları ortadan kaldırılır (Akıncı, 2014: 224).

Demokrasiye Geçişi Kolaylaştıran Bir Etken : Sivil toplumun çoğulcu ve katılımcı bir toplum yaratılmasındaki etkisi büyüktür. Sivil toplum kuruluşları politik kurumlar ile halk arasında bir köprü görevi üstlenerek politikanın toplumsallaşmasına yardımcı olurlar. Genelde olan projelerin gerçekleştirilmesinde politik kurumlar ile fikir alışverişinde bulunurlar ve projelerin olası etkilerini vatandaşlara aktarırlar (Atar, 1997: 98-105).

Uygarlığı Barbarlıktan Ayıran Ölçüt: Sivil toplum kavramı bazı yazar ve düşünürlerce bir uygarlık ölçütü olarak tanımlanmaktadır. Uygarlıkta bireyciliğin ve rasyonelliğin zorunlu bir ilişki içerisinde olduğu varsayılır. Buna mukabil, barbarlıkta söz konusu bir ilişki bulunmaz. Bu sebeple toplumların sahip olduğu sosyal ve ekonomik altyapıların din, mezhep, etnisite veya cemaat bağlarıyla sürdürülmesi halinde sivil toplumun uygar olduğu düşünülemez (Akıncı, 2014: 200).

Sonuç olarak, belirtilen bilgiler çerçevesinde sivil toplumun demokrasi ile şekillenmiş toplum yapılarında çok önemli işlevler üstlenmiştir. Bireysel alandan toplumsal alana, ekonomik alandan kültürel alana yayılan anılan işlevleri sivil toplum, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yerine getirmektedir. Kısaca, demokrasi kültürünü geliştirmek, toplumsal farklılaşmaya katkıda bulunarak toplumsal çeşitliliğin ifade edilmesini sağlamak, farklı grupların çıkarlarının bir araya gelmesini ve bu çıkarların savunulmasını kolaylaştırmak, politik katılıma aracılık etmek, bireylerin sosyalleşmesine ve toplumsallaşmasına katkıda bulunarak ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak sivil toplumun en temel işlevlerini oluşturmaktadır (Çaha ve diğerleri, 2013: 18).

2. MAHPUS VE HAPİSHANE ÇALIŞMALARINDA YEREL SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

Sivil toplum kuruluşları, faaliyetleri ve işlevleri açısından incelendiği zaman kamu ile vatandaş arasında katalizör görevi görmektedir. Özellikle, özel politika gerektiren gruplara yönelik alanlarda çalışma yürüten sivil toplum kuruluşlarının hak temelli yaklaşımı³ faaliyetlerinde hâkim kılarak bu yaklaşım doğrultusunda sivil toplum rolü benimsemeleri gerekmektedir.

Bu araştırma ile yerelde farklı tematik alanlarda (LGBTİ, Roman, Engelli, Kadın, Gençlik) faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının mahpus ve hapisane çalışmalarındaki rolü ve çalışmalara olan yaklaşımları literatür taraması ve saha çalışmaları ile analiz edilerek ortaya çıkan bilgi ve bulgular ışığında mahpus ve hapisane çalışmalarına olan ilgilerini güçlendirmeye yönelik öneriler saptanmaya çalışılmıştır. Saptanan öneriler, bire bir görüşme ve anket yoluyla İzmir'in belirlenen bölgelerinde- Konak, Karabağlar, Bornova- bulunan özel politika gerektiren gruplar ile birlikte çalışan sivil toplum kuruluşlarının görüşlerine sunulmuştur. Bu çalışmalardan sonra ortaya çıkan görüşler dikkate alınarak rapora nihai hali verilmiştir.

2.1.Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaklaşımlarının İncelenmesi

Yerel sivil toplum kuruluşlarının hapisane ve mahpus çalışmalarına olan yaklaşımlarının incelenmesi saha çalışmaları sonucunda hazırlanan analiz çerçevesinde ifade edilecektir. Saha çalışmalarında konuştuğumuz temsilcilerin görüşleri ve anketler aracılığı ile desteklediğimiz veriler ile yerel sivil toplum kuruluşlarının alana yönelik algıları ve beklentileri analiz edilmiştir. Hapisane ve mahpus haklarına yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları, belirlenen soru formu (Bkz. Ek 1) çerçevesinde sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin vermiş olduğu cevaplar kapsamında belirli istatistikî veriler ışığında değerlendirilmiştir.

STK temsilcilerine yönelik hazırlanan anket çalışması 2018 Ağustos- Eylül ayları arasında hak temelli alanda çalışan dernek ve platformlar ile paylaşılmış ve birebir görüşmeler ve e-posta aracılığı ile yanıtlanmıştır. Çalışma kapsamında hapisanede yaşayan farklı özel politika gerektiren gruplar için/ ile çalışan farklı alanlardan kişilere ve kurumlara ulaşmak çok önemliydi. Hedef kitlede çeşitliliği yakalamak özellikle üzerinde durduğumuz bir konuydu. Ankette katılımcılardan sorulardaki sorun ve önerileri önem sırasına göre işaretlemeleri istenmiştir. Uluslar arası standartlara uygun olarak (Likert Ölçeği) kullanılmış, bazı sorularda ise evet/hayır/kısmen seçeneklerini işaretleyerek soruları yanıtlamaları istenmiştir. Veriler ağırlaştırılmış ortalama yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Aşağıdaki grafikler yüzdesel oranları göstermektedir. Grafikler ayrıca her sorunun cevap şıklarını göstermektedir. Daha somut bir değerlendirme yapabileceğimiz sonuçlar elde etmek için çoğun-

3 Hak temelli yaklaşım, bireyleri hak sahibi özneler olarak tanımlarken, devlet ya da devlet dışı kurumları ise yükümlülük sahipleri olarak belirler. Dayanağını insan hakları ilkeleri ve standartlarından alan hak temelli yaklaşım, bireyleri haklarını talep edebilmeleri ve savunmaları için, kurumları ise haklarla bağlantılı yükümlülüklerini yerine getirmeleri için güçlendirmeyi hedefler.”

lukla kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Bununla beraber belli konularda daha derinlemesine bilgilere ulaşmak için açık uçlu sorulara da yer verilmiştir.

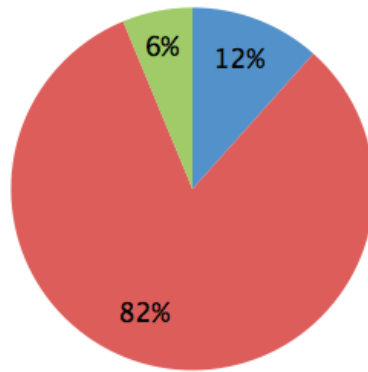
Anket

- Farklı hak temelli alanlarda çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin hapisane ve mahpus hakları ile ilgili farkındalık düzeylerini tespit etmeyi,
- Yerelde sivil toplum kuruluşlarının hapisane ve mahpus hakları ile ilgili çalışma düzeylerini ve özel ihtiyaçlarını (bilgi, beceri ve yeterlilik) belirlemeyi amaçlamıştır.

Anketin hedef kitesini birbirlerini çapraz kesen hak temelli sivil toplum kuruluşları, temsilcileri ve kuruluşların gönüllüleri oluşturmaktadır. Anket çalışması 350 kişinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Grafik 1: Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin Çalışmalarından Haberdar Mısınız?

- Evet. Çalışmaları takip ediyorum
- Hayır. Çalışmalarını bilmiyorum.
- Kısmen. Çalışmalarını takip ediyorum.

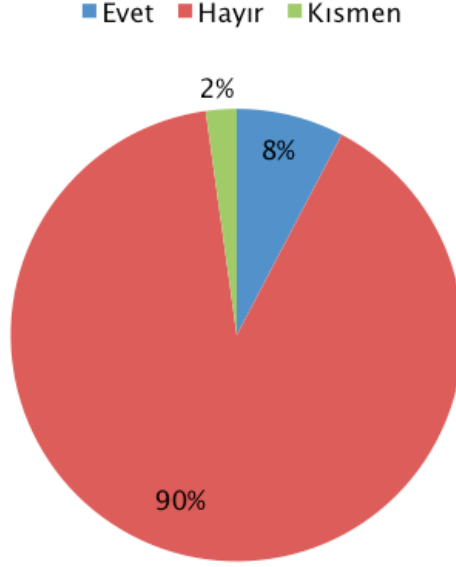

İzmir'de **Engelli, Kadın, Roman, LGBTİ ve Gençlik** tematik alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve üyeleri ile gerçekleştirdiğimiz anket çalışmasında hapisane ve mahpus hakları alanında ulusal ve uluslar arası düzeyde çalışmalar yapan Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin yerel düzeyde bilinirlik düzeyi STK temsilcileri ve gönüllüleri tarafından değerlendirilmiştir. Katılımcıların %82'si CİSTT'in çalışmalarından **haberdar olmadıklarını**, %12'si temel bazı çalışmalardan **haberdar olduklarını** ve %6'sı ise çalışmalardan **kısmen haberdar olduklarını** düşünmektedirler. STK Temsilcileri ile birebir görüşmelerde de, CİSTT'in yerel düzeyde bilinirliği üzerine konuşularak, yerel düzeyde **bilgilendirici** ve **farkındalık artırıcı** çalışmaların yetersizliğinin derneğin çalışmalarının yerel düzeyde yaygınlaşmasının önündeki temel olumsuz faktörlerin başında gelmektedir. STK Temsilcileri, hapisane ve mahpus hakları alanında daha fazla bilgilenecek ve bu alanda hedef kitlelerine uygun çalışmalar yapmak istediklerini ancak mentörlük-

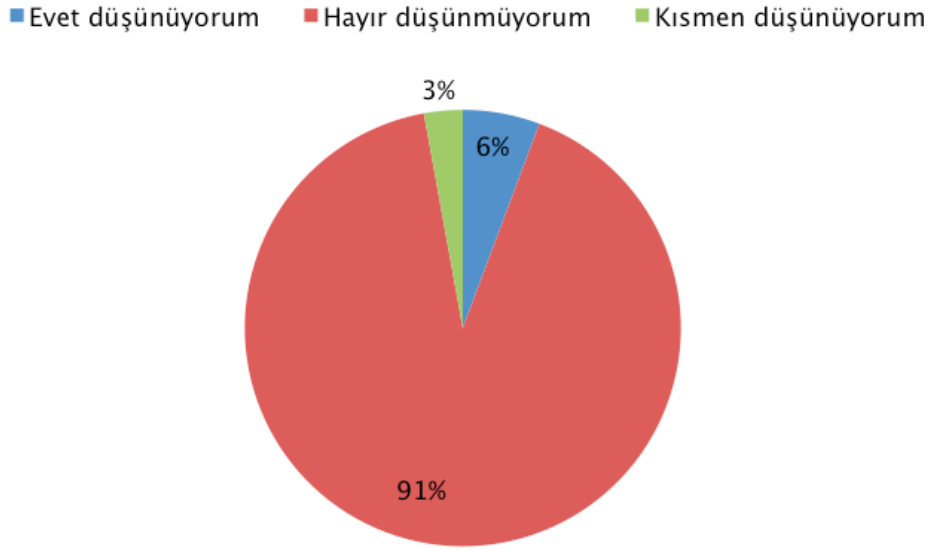
kolaylaştırıcılık desteğinden yoksun oldukları ve alan ile ilgili nasıl çalışmaların yapılabileceklerini bilmediklerinden fazla çalışmalar yapamadıklarını belirterek; yerelde hapisane ve mahpus hakları çalışmalarının yetersizliğini farkındalık eksikliğine bağlamaktadırlar. (Bkz. Grafik 1).

**Grafik 2: Hak Temelli Alanda Faaliyet Gösteren Bir Sivil Toplum Kuruluşu Olarak
“Hapishane ve Mahpus” Alanında Çalışma Yaptınız mı?**

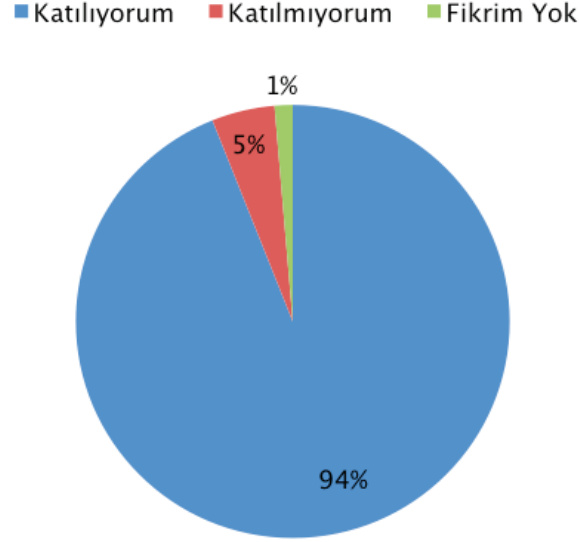
Bu soruda katılımcılardan faaliyette oldukları hak temelli alanda hapisane ve mahpus çalışmaları ile ilgili herhangi bir çalışma yapıp yapmadıkları bilinmek istenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yerel düzeyde çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının mahpus ve hapisane çalışmaları ile ilgili %90 oranında çalışma yapmadıkları, %2'sinin **kısmen** çalıştığı ve %8'inin ise alan ile ilgili çalışma yaptıkları görülmüştür. Özellikle, Roman hakları alanında çalışan İzmir Romanlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin hapisanede Roman başlığı alanında aktif çalışmalarının olduğunu belirtmesi, gençlik platformundan bir temsilcinin hapisane de genç ile LGBTİ aktivistleri ile belirli kadın derneklerinin hapisane çalışmaları ile ilgilendikleri ve bu alanda hapisanede bulunan ya da tahliye olan mahpuslar ile ilgili çalışmalar yaptıkları ifade edilmiştir (Bkz. Grafik 2).

Grafik 3: Hapishanede Bulunan Engelli/Roman/Kadın/LGBTİ/Genç Mahpusların Temel İnsan Haklarından Eşit Derecede Yararlandığını Düşünüyor Musunuz?

Katılımcılar faaliyet gösterdikleri tematik alanlardaki hedef kitlelerinin temel insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, özel politika gerektiren gruplar özelinde hizmet temelli çalışmalar yapmaktadırlar. Araştırma kapsamında görüşülen STK'lar yerel düzeyde farklı çalışmalar yapmak ile birlikte ifade edilen STK'ların hapishanede yaşayan hedef kitleleri ile /için çok fazla çalışma yapmadıkları görülmüştür (Bkz. Grafik 2). Bu soru ile birlikte katılımcılardan hapishanede yaşayan – farklı özel politika gerektiren gruplar- mahpusların temel insan haklarına erişimleri hakkında düşüncelerinin belirtilmesi istenmiştir. Katılımcıların %91'i mahpusların temel insan haklarından eşit derecede **yararlanamadıklarını**, %3'ü **kısmen** yararlandıklarını, %6'sı ile mahpusların insan haklarına erişiminde herhangi bir **sorun bulunmadığını** belirtmişlerdir. Görüşülen STK temsilcilerinin mahpusların temel haklara erişimlerinde sorun belirtmelerine rağmen bu alanda herhangi bir çalışma yapamadıklarının nedenleri farklı sorular ile de ölçülmüştür. Yerel sivil toplum kuruluşlarının alan ile ilgili çalışma yapamamaları yine farkındalık ve bilgi eksikliğine bağlanmakta bu alanda CİSTT tarafından yerel düzeyde daha fazla çalışmaların yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Bkz. Grafik 3).

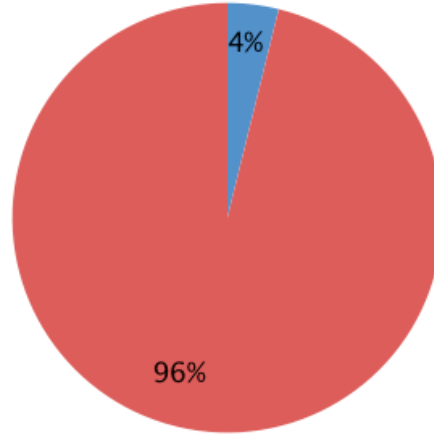
Grafik 4: Özel Politika Gerektiren Engelli /Roman/Kadın/LGBTİ/Mülteci/Genç Mahpuslara Kamunun Pozitif Ayrımcılık- Gerekli Düzenlemeleri Yapmak, Özel Önlem Almak- Ödevi Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Bu soru ile katılımcılardan kamu- stk arasındaki ilişkilerin tanımlanması ve hapisanede yaşayan mahpuslara yönelik kamunun pozitif ayrımcılık yapılması gerekliliği konusundaki fikirlerinin öğrenilmesi hedeflenmiştir. 3. soru ile birlikte düşünüldüğünde verilen cevaplar arasında doğru oranının olduğu tespit edilmiştir. Anket sonuçları, birebir görüşmeler ile desteklenerek STK temsilcilerinin hapisanede yaşayan gruplara devlet tarafından ayrı bir özenle yaklaşılması gerekliliği ifade edilmiştir. Özellikle bazı muhafazakâr (!) görüşe sahip sivil toplum kuruluşu temsilcileri kamuyu eleştirmekten kaçınarak devletin bütün bireylere hakkını verdiğini, hapisanede yaşamın da farklı olmadığını, kamunun vatandaşına hayatın her alanında sahip çıktığını vurgulamıştır. Genel olarak değerlendirdiğimiz zaman katılımcıların %94'ü kamunun mahpuslara pozitif ayrımcılık **yapması gerektiğini**, %5'i pozitif ayrımcılık yapılmasına **gerek olmadığını** %1'i ise konu ile ilgili **fikrinin olmadığını** belirtmiştir (Bkz. Grafik 4).

Grafik 5: Kamu- Adalet Bakanlığı- Engelli/Roman/Kadın/LGBTİ/Mülteci/Genç Mahpuslar Hakkında Politika Oluşturma Sürecinde İlgili Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Sizlerin Görüşünü Alıyor Mu?

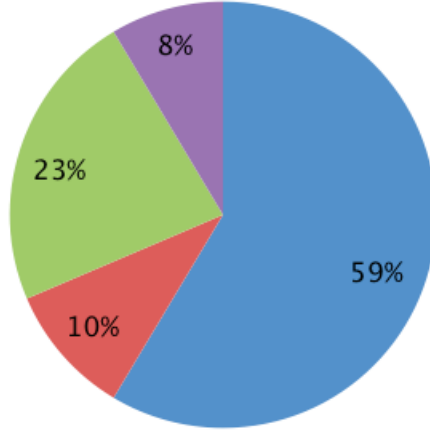
- Düzenli Toplantılara Davet Ediliyoruz.
- Hayır. Yapılan Toplantılardan Haberimiz Olmuyor.

Yerelde çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının en önemli sorun alanlarının başında sivil alan ile ilgili temel kavramlara yönelik bilgilerinin yetersizliği gelmektedir. Sivil toplum temsilcileri savunuculuğunu yaptıkları tematik alanlar ile ilgili karar alma süreçlerine katılmaları gerektiğini bilmekle birlikte bu katılım sürecinin nasıl ve hangi yöntemler ile gerçekleştireceklerini bilememektedirler. Yapılan görüşmeler sonucunda bu konuda STK temsilcileri tarafından olumsuz geri dönütler gelmiştir. Hak temelli alanda daha fazla savunuculuk çalışmaları yapmak istediklerini ancak alan ile ilgili kolaylaştırıcılık desteğinden ve kaynak geliştirme çalışmalarından yoksun kaldıkları ile istenildiği düzeyde politika yapım sürecine katılmadıklarını ifade edilmiştir. STK temsilcileri, farklı alanlarda kamu tarafından yapılan yerel ve ulusal toplantılara katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Özellikle, engelli, roman, kadın ve gençlik alanında çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcileri ulusal politika belgelerinin oluşturulması sürecinde kamu tarafından davet edildiklerini belirtmişlerdir. LGBTİ ve Mülteci alanında çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcileri ise yerel ve ulusal karar alıcılar tarafından muhatap alınmadıklarını ifade etmişlerdir. Farklı konular düzeyinde karar alıcılar tarafından dikkate alınan sivil toplum kuruluşları, mahpus hakları konularında ilgili kamu kurumları tarafından yapılan toplantılara davet edilmediklerini de dipnot olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %96'sı Adalet Bakanlığı ya da ilgili kurumlar tarafından yapılan toplantılara **katılmadıklarını ve davet edilmediklerini**, %4'ü ise ilgili kurumlar tarafından **görüşlerinin alındıklarını** belirtmişlerdir. Görüşmeler yolu ile değerlendirdiğimizde sivil toplum kuruluşlarının karar alma sürecine katılmak istediklerini ancak bu şekilde hak temelli yaklaşım çerçevesinde mahpusların ve hedef kitlemizin hayatlarında somut değişikliklerin olacağını vurgulamışlardır (Bkz. Grafik 5).

Grafik 6: Özel İhtiyaçları Olan Mahpuslar Alanında Sivil Toplum Kuruluşunun Görevi Sizce Ne Olmalıdır?

- Savunuculuk Çalışması
- Kampanya Yürütmek
- Politika Sürecine Katılım
- Farkındalık ve Sosyal Çalışmalar

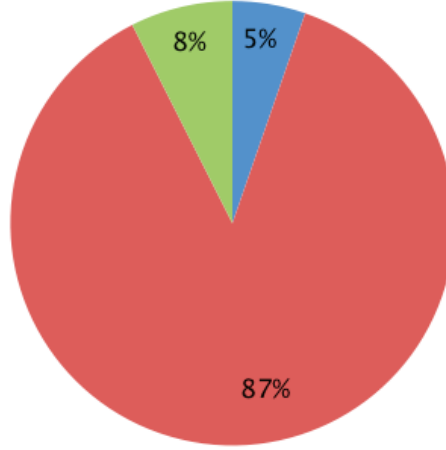

Ankete katılan sivil toplum kuruluşlarının temsilci ve gönüllülerinden STK'ların görevleri konusundaki düşünceleri önem önceliğine göre sıralamaları istenmiştir. Cevaplarda, savunuculuk çalışmaları en önem verilen alan olarak görülürken, farkındalık ve sosyal çalışmalar STK temsilcileri açısından en az önem teşkil eden konu olduğu görülmektedir. Görüşmelerde sivil toplum kapasite geliştirme programlarının gerekliliği bu soru çerçevesinde değerlendirilmiştir. Diğer sorularda da belirtildiği gibi yerelde bulunan sivil toplum kuruluşlarının mahpus hakları ile ilgili çalışmalarda politika yapım sürecine katılım ve savunuculuk çalışmaları önemli görülmektedir. Yerel ve ulusal düzeyde yapılacak etkili lobi çalışmaları ile hapisanede yaşayan özel politika gerektiren grupların hayat standartları yükselerek, temel haklardan eşit derecede faydalanabilmeleri için STK olarak etkili birer aktör olmak istedikleri temsilciler tarafından ifade edilmiştir. Diğer belirtilen bir husus ise tematik alanlarında hapisaneden tahliye olan hedef kitle oluşturmaktadır. Özellikle roman ve kadın dernekleri tarafından belirtilen bu husus ön yargı, ayrımcılık, sosyal damgalama ve sosyal dışlanma sorunları ile sık sık karşılaştıkları vurgulanmıştır. Tahliye olan grupların kamusal hayatta yeterince yer bulamamaları, toplum tarafından dışlanmaları bu grupların sosyal uyumlarını azaltmaktadır. Bazı STK temsilcileri, sosyal ve farkındalık çalışmaları yaparak bu grupların sosyal uyumlarının sosyal içerme stratejisi bağlamında güçlendirilmesini önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Özet olarak katılımcıların %58'i **savunuculuk çalışmalarını**, %23'ü **politika yapım sürecine katılımı**, %10'u **kampanya yürütülmesini** ve %9'u **farkındalık ve sosyal çalışmalar** yapılmasını hapisane ve mahpus çalışmaları açısından STK'ların temel görevleri olduklarını söylemişlerdir (Bkz. Grafik 6).

Grafik 7: Hapishanelerin Özel İhtiyaçları Olan Gruplara (Engelli, Roman, Kadın, LGBTİ, Mülteci, Genç) Uygun Fiziksel, Sosyal, Teknik Donanıma Sahip Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

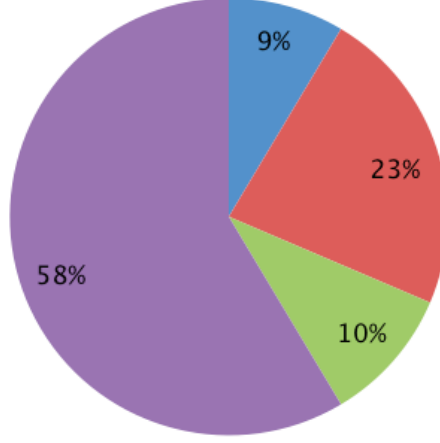
■ Evet düşünüyorum ■ Hayır düşünmüyorum ■ Kısmen düşünüyorum

Katılımcılardan ülkemizde bulunan hapishanelerin çalışma yaptıkları hedef kitlelerine uygun olup olmadıkları hakkındaki düşüncelerinin belirtilmesi istenmiştir. Cevaplarda hapishanelerin özel politika gerektiren gruplara uygun olarak fiziksel, sosyal ve teknik özelliklerden yoksun olduğu en yüksek oran olarak belirtilmiştir. Araştırma kapsamında özellikle kadın, engelli ve LGBTİ hakları alanında çalışma yapan sivil toplum temsilcileri hapishanelerin hedef kitlelerine uygun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların çocukları ile birlikte kaldığı düşünüldüğünde ülkemizdeki hapishaneler kadınların özel ihtiyaçlarına uygun olarak görülmemektedir. Engelli bireylerin tek engellilik türü belirlenerek hapishanelerde engelli rampaların olmasının yeterli görülmesi, farklı engellilik türlerine sahip mahpusların düşünülmemesi engelli alanında çalışan STK temsilcileri tarafından sorun olarak belirtilmiştir. Aynı olumsuzluklar LGBTİ alanında çalışan STK temsilcileri tarafından da dile getirilmiştir. Farklı cinsel yönelime sahip bireylerin dikkate alınmadan ceza ve infaz sistemi oluşturulması hak temelli yaklaşımdan uzak görülmektedir. Özet olarak katılımcıların %87'si hapishanelerin özel politika gerektiren gruplara **uygun olmadığını**, %5'i **uygun olduğunu**, %8'i ise **kısmen** uygun olduğunu belirtmişlerdir (Bkz. Grafik 7).

Grafik 8: Katılımcıların Yaş Profili

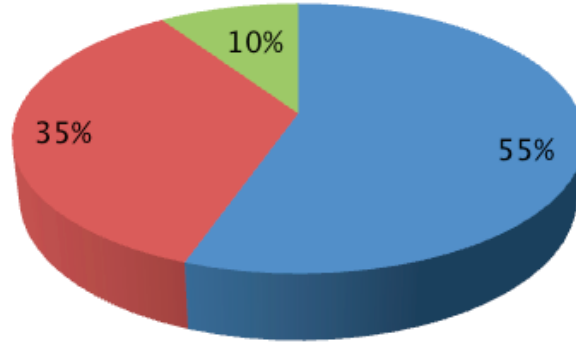
■ 18-24 yaşında ■ 25-35 yaşında ■ 35-44 yaşında ■ 45-54 yaşında

Ankete katılanların yarısından fazlası (%58) 45-54 yaş aralığında yer almıştır. Geri kalanların %23'ü 25-35, %10'u 35-44, %9'u 18-24 yaş aralığında yer almaktadır (Bkz. Grafik 8).

Grafik 9: Katılımcıların Cinsiyet Profili

■ Erkek ■ Kadın ■ Diğer

Örnekleme katılımcıların büyük bölümünün **erkek** (%55) olduğunu, **kadınların** oranının %35 ve **diğer** (LGBTİ) %10 olduğunu göstermektedir. Bu cinsiyet dağılımı ilgili tematik sosyal alanlarda çalışanların çoğunluğunun erkek olması bakımından genel sivil toplum katılımı durumuyla da ilişkilidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İzmir’de özel politika gerektiren gruplar ile/için çalışan sivil toplum kuruluşu temsilcileri ve gönüllüleri ile gerçekleştirilen saha çalışması sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde; yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının mahpus ve hapisane çalışmalarına olan bakış açıları, algıları, beklentileri ve ihtiyaçları tespit edilmiştir. Özellikle birebir görüşmelerde ve açık uçlu sorular özelinde değerlendirildiğine sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin alan (mahpus ve hapisane çalışması) ile ilgili önemli düzeyde sorunlarının bulunduğu gözlemlenmiş ve bu sorunlara yine kendilerinin katılımıyla çözüm üretmeleri istenmiştir. Raporun sonucunda hazırlanan sonuç ve öneriler farklı yerel paydaşın katılımı ile birlikte ortaya çıkarılmış, saha çalışmalarından elde edilen veriler sonucunda bir eylem planı şeklinde ifade edilmiştir.

“Yerelde Sivil Toplum Kuruluşlarının Mahpus ve Hapisane Çalışmalarındaki Yeri” başlıklı araştırma raporu sonucunda;

- Yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin ve gönüllülerinin sivil alan ve sivil toplum yaklaşımı konularında farkındalık eksikliğine sahip olduğu analiz edilmiştir. Özellikle hak temellilik- hizmet temellilik konularında farklı algı ve yaklaşımlara sahip STK temsilcilerinin yerelerde mahpus ve hapisane çalışmalarına olan yönelimlerini kolaylaştırmak amacıyla yerelde sivil toplum odaklı kapasite geliştirme programları yapılmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşu üye ve gönüllülerinin cinsiyet dengesinin doğru orantılı olmadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet dengesinin gözetilmediği ve bu alanda bir farkındalığın ve bilgi düzeyinin de yetersiz olması STK’ların hak temelli çalışma yapmalarını zorlaştırmaktadır.
- Anket sonucunda elde edilen veriler ve birebir görüşmeler sonucunda Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği’nin (CİSTT) yerelde bilinirliği yetersiz görülmektedir. Özellikle hapisane ve mahpus çalışmalarının yerelde sahiplenilmesi ve sürdürülebilir kılınması amacıyla CİSTT tarafından yerelleştirme politikaları hazırlanmalı ve iller düzeyinde ihtiyaç haritası oluşturulmalıdır. İllerde yer alan STK’ların profillerine göre bir strateji planı hazırlanması CİSTT tarafından yapılan çalışmaların yerelerde konsolide olmasını kolaylaştıracaktır.
- Araştırma kapsamında görüşülen sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu hapisane ve mahpus alanında çalışma yürütmemiştir. Yürüten kurumların ise çalışmaları bireysel düzeyde yer almış çalışmalara kurumsal boyut kazandırılmamıştır. Özellikle yerelerde sivil toplum kuruluşlarının alan ile ilgili çalışmalara teşvik edilmesi açısından CİSTT tarafından bölgesel toplantılar yapılmalı ve hak temelli STK’ların alan çalışmaları ile ilgili bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları ile hapisanede yaşayan mahpusların iletişim kanalları sınırlı kalmaktadır. Hak temelli alanda çalışma yürüten STK’ların sürece olan katılımları yetersiz olduğu için hapisanede yaşayan mahpusların sorunları ve ihtiyaçları ilgili kurum ve kuruluşlara ulaşamamaktadır. Bu alanda ilgili sivil toplum kuruluşlarının temel konularda kapasitelerinin geliştirilmesi özellikle iletişim konularında çalışmalar yapılması gerekmektedir. STK’lar çalıştıkları hedef kitlelerin hapisanede yaşayabileceklerini düşünememekte bu çerçevede herhangi bir hak temelli faaliyet planlayamamaktadırlar.

- Özel politika gerektiren grupların hapisane ile olan ilişkisi ve yaşam döngüsü üzerinde yapılan analizde ise STK temsilcilerinin büyük çoğunluğu hapisanelerin ilgili gruplara uygun donanımına sahip olmadıklarını belirtmeleri yerel ve ulusal düzeyde hapisanelerin yapılmasında ve fiziksel ve donanımsal anlamda bütün gruplara uygun şekilde erişebilirliklerinin sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda CİSTT ve yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk çalışmaları yaparak hapisanelerin bütün özel politika gerektiren gruplara uygun olarak düzenlenmeleri için çalışma yapmalarını zorunlu kılmaktadır.
- İnsan hakları bir bütündür ve şartlar değişse dahi hiçbir insan temel haklarından mahrum bırakılmamalıdır. Görüşülen STK temsilcileri ve gönüllüleri, hapisane de yaşayan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinden mahrum olduklarını, temel haklara erişimlerinin önünde büyük engeller olduğunu ifade etmişlerdir. İlgili STK'ların hak sorunlarının olduğunu ifade etmeleri ve bu alanda herhangi bir somut ve sürdürülebilir çalışma yapamadıkları düşünüldüğünde bir paradoks görülmektedir. Ancak, yukarıda da ifade edildiği üzere STK'ların alan ile ilgili bilgi ve farkındalık eksikliği faaliyetlerin yapılmasının önünde önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir.
- Araştırma kapsamında görüşülen sivil toplum temsilcilerinin hak temelli alan ile ilgili savunuculuk ve kampanya yönetimi, lobicilik gibi temel sivil toplum işlevlerini yeterince yerine getiremedikleri görülmektedir. Bu kapsamda CİSTT tarafından yerelde savunuculuk, iletişim ve kampanya yönetimi alanında eğitimler düzenlenmelidir.
- Sivil toplum kuruluşları farklı alanlarda çalışmalarına rağmen hak alanında bir işbirliği ve paydaşlık ilişkisi kuramamaktadır. Kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum ve üniversiteler arasında bir işbirliği sürecinin eksikliği yerelde sivil alanın gelişmesini engellemektedir. Bu kapsamda etkin paydaşlık ve işbirliği mekanizmaların geliştirilmesi kolaylaştırılmalı özellikle mahpus ve hapisane çalışmaları alanında yerelerde ağ kurma çalışmaları ile süreç desteklenmelidir.
- Hapisane ve mahpus çalışmaları ile ilgili yerelerde ihtiyaç analizlerinin yapılmasına ve farklı paydaşların katılımı ile oluşturulacak temel fikri çıktılara (modül, eylem planı, ağ vs) ihtiyaç bulunmaktadır.
- STK temsilcileri ve gönüllüleri sivil toplumun temel kavramları, yaklaşım ve araçları konularında bilgilendirilmeli ve farkındalıkları arttırılmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk ve lobicilik konularında eksikliği bulunmaktadır. Karar alıcılar ile olan ilişkileri kişisel düzeyi geçmemekte kurumsal bir işleyiş bulunmamaktadır. Bu kapsamda STK'ların demokratik hayatın gerekliliği olan karar alma sürecine sivil toplum katılımı konusunda önemli eksikliği görülmektedir.
- Mahpusların istihdam, eğitim, sağlık, sosyal faaliyetler gibi tematik haklara erişimlerinin kısıtlı ve sınırlı olduğu analiz edilmiştir. Bu çerçevede özel politika gerektiren grupların temel haklara erişimlerinin kolaylaştırılması açısından ilgili sivil toplum kuruluşlarının hapisane ve mahpus çalışmalarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Tekrar edilirse, CİSTT tarafından yerelerde ihtiyaç analizi sonuçlarına göre bir politika belirlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Tosun, Gülgün Erdoğan. **İzmir’de Sivil Toplum**, Alfa Aktüel, İstanbul, 2006.
- Tosun, Elif Karakurt. “Avrupa Birliğine Üyelik Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları”, Paradoks Ekonomi, **Sosyoloji ve Politika Dergisi**, (e-dergi), Yıl:3, Sayı:2, 2007, ss.1-16.
- Akıncı, Selçuk. “Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Sivil Toplum Kuramcıları”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi**, Sayı:11, 2014, ss.192-216.
- Keyman, Fuat. “Türkiye’de ve Avrupa’da Sivil Toplum”, <http://www.stgm.org.tr/tr/icerik/detay/avrupa-da-ve-turkiye-de-sivil-toplum> (17.08-2018)
- Akatay, Ayten ve Nazan Yelkikalan. **Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynakları**, Ekin Yayınları, Ankara, 2007.
- Tutar, Filiz, Erdinç Tutar ve Çisil Erkan.” Avrupa Birliği- Türkiye İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:5, Sayı:10, 2012, ss.439-459.
- Güçlü, Müzeyyen. **Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetişim Anlayışına İlişkin Algıları: Antakya Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay, 2013.
- Bulut Yakup ve Mehmet Kahraman. “Türkiye’de Sivil Toplumun Sivillliği Üzerine Bir Tartışma”, **V. Uluslararası STK’lar Kongresi: Küresel Barış Bildiriler Kitabı**, Ç.O.M.Ü. Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 24-26.10.2008, Çanakkale, ss.735-741.
- Aslan M. ve Kaya G. “1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları”, **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, 2004, ss.213-223.
- Tağma Korkmaz. **Yeniden Yapılanma Kuralları**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2001.
- Kaşıkçı, Tamer. “Mısır’ın Demokratikleşmesinde Sivil Toplumun Rolü”, **Akademik Ortadoğu Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 2012, ss.15-28.
- Erdoğan, Mustafa. **Liberal Toplum, Liberal Siyaset**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998.
- Atar, Yavuz. “Demokratik Sistemde Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum-Devlet Dualizmi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Yıl:3, Sayı:18, Ankara. 1997, ss.78-105.
- Çaha Ömer, Adem Çaylak ve Hüseyin Tutar. Sivil Toplum Kuruluşları Profili, **Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları**, Ankara, 2013.
- Gök, Süleyman, “Çok Düzeyli Yönetişim Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye- Avrupa Birliği Müzakere Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2018.

EK I: ARAŞTIRMA KAPSAMINDA KULLANILAN SORU FORMU

Sayın STK Temsilcisi,

Bu anket çalışması, Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen “Yerelde Sivil Toplum Kuruluşlarının Hapishane ve Mahpus Çalışmalarındaki Yeri” başlıklı çalışma kapsamında hazırlanmıştır.

Araştırma ile yerelde farklı alanlarda çalışan hak temelli sivil toplum kuruluşlarının ve üyelerinin mahpus ve hapishane çalışmalarına yaklaşımlarını ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Araştırma dâhilinde verileri toplamak amacıyla kullanılacak olan bu ankette kişisel veriler (ad-soyad, telefon vb.) yer almamaktadır. Vermiş olduğunuz cevaplar tamamen bilimsel olarak kullanılacaktır. Katılımınızdan dolayı herhangi bir hukuki sorumluluğunuz bulunmamaktadır. Vermiş olduğunuz cevaplar sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek olup, anket formlarındaki veriler istatistikî olarak analiz edilecektir.

Bu anketi cevaplamanız 5-10 dakika sürecektir.

Vermiş olduğunuz katkıdan dolayı şimdiden teşekkür ediyoruz.

Anket No: .....

Tarih: ...../...../2018

1. Kurumunuz Adı:

2. Çalışma Alanı:

- Engelli Hakları
- Kadın Hakları
- LGBTİ Hakları
- Roman Hakları
- Mülteci Hakları
- Gençlik Hakları

3. Kurumunuz Kaç Yıldır Faaliyet Gösteriyor?

- 1 yıldan az
- 1-3 yıl
- 3-5 yıl
- 5 yıl ve üzeri

4. Cinsiyetiniz?

- Erkek
- Kadın
- Diğer

5. Doğum Tarihinizi Yıl Olarak Belirtir Misiniz?

.....

6. Kaç yıldır sivil toplum kuruluşu çalışanı / üyesisiniz?

- 1 yıldan az
- 1 yıldan fazla

7. En son mezun olduğunuz okul düzeyini söyler misiniz?

- Okuma yazma bilmiyor
- Okul mezunu değil, okuma yazma biliyor
- İlkokul mezunu
- Ortaokul mezunu
- Lise ve dengi okul mezunu
- Yüksek okul (2 yıllık) mezunu
- Üniversite (en az 4 yıllık) mezunu
- Yüksek lisans veya doktora mezunu

8. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği'nin (CİSTT) çalışmalarından haberdar mısınız?

- Evet. Çalışmalarını takip ediyorum
- Hayır. Çalışmalarını bilmiyorum
- Kısmen çalışmalarını takip ediyorum

9. Hak temelli alanda faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşu olarak “hapishane ve mahpus” alanında çalışma yaptınız mı?

- Evet yaptık
- Hayır yapmadık
- Kısmen yapıyoruz

10. Eğer yaptıysanız hangi tür çalışma gerçekleştirdiniz? (Yukarıdaki soruya evet diyenler cevaplandıracaktır)

.....
.....

11. Hapishanede bulunan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpuslar tarafından size ulaşan hak ihlali bilgisi var mı?

- Evet
- Hayır
- Kısmen oluyor
- İhlal Nedeni (.....)

12. Hapishanelerin özel ihtiyaçları olan gruplara (engel, roman, kadın, LGBTİ, mülteci, genç) uygun fiziksel, sosyal, teknik donanıma sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet düşünüyorum.
- Hayır düşünmüyorum.
- Kısmen düşünüyorum.

13. Hapishanede bulunan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpusların temel insan haklarından eşit derecede yararlandığını düşünüyor musunuz?

- Evet düşünüyorum
- Hayır düşünmüyorum
- Kısmen düşünüyorum

14. Hapishanede bulunan ya da tahliye olan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç bireylerden hapishane personeli ve yönetimi hakkında bir şikâyet geldi mi?

- Evet
- Hayır
- Cevabınız Evet ise şikâyet nedeni; .....

15. Özel politika gerektiren Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpuslara kamunun pozitif ayrımcılık- gerekli düzenlemeleri yapmak, özel önlem almak- ödevi olduğunu düşünüyor musunuz?

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

16. Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç bireyin cezası infaz edilirken, diğer hükümlüler gibi insan hakları hukukuna uygun olarak yapıldığını düşünüyor musunuz?

- Katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

17. Kamu- Adalet Bakanlığı- Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpuslar hakkında politika oluşturma sürecinde ilgili sivil toplum kuruluşu olarak sizlerin görüşü alınıyor mu?

- Evet
- Hayır
- Düzenli toplantılara davet ediliyoruz
- Hayır. Yapılan toplantılardan haberimiz olmuyor.
- STK olarak politika sürecine katılmak istiyoruz. Muhatap bulamıyoruz.

18. Kamu binası niteliğine haiz hapishanelerin Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpuslara uygun koşulların oluşturulması konusunda Adalet Bakanlığı/ Ceza ve Tevfik Evleri Genel Müdürlüğü ile işbirliğiniz var mı?

- Evet var.
- Hayır yok.
- Evet ise (.....)

19. Hak temelli alanda çalışan STK olarak Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpusların ya da tahliye olan bireylerin sosyal hayata dâhil olmaları için çalışmalar yürütüyor musunuz?

- Evet yürütüyoruz.
- Hayır. Çalışmamız yok.
- Evet, ise hangi çalışmaları gerçekleştiriyorsunuz? (.....)

20. Hapishanede bulunan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç bireylerin sorunlarını kolaylaştıracak bir yerel STK ağı kurulması fikrine nasıl yaklaşıyorsunuz?

- Tamamen katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

21. Hapishanede Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç kaç birey olduğunu biliyor musunuz?

- Evet biliyorum
- Hayır bilmiyorum
- Evet, ise ne kadar birey yer almaktadır? (.....)

22. Hapishane yönetiminden özel ihtiyaçları bulunan bireyler için bilgi talep ettiniz mi?

- Evet
- Hayır
- Evet, ise bu bilgiye erişiminiz kolay oldu mu? (.....)

23. Sosyal hayatta yapmış olduğunuz faaliyetleri hapishanede mahpuslar ile birlikte yapmanız gerektiğini düşünüyor musunuz?

- Katılıyorum
- Kısmen katılıyorum
- Fikrim yok
- Katılmıyorum

24. Hapishanede bulunan özel ihtiyaçları bulunan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç mahpusların sizce hangi alanlarda çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır? (Önem derecesine göre 1'den 5'e kadar sayı veriniz?)

- Sağlık
- Eğitim
- İstihdam
- Sosyal faaliyetler
- İletişim
- Diğer (.....)

25. Özel ihtiyaçları olan mahpuslar alanında sivil toplum kuruluşunun görevi sizce ne olmalıdır? (Önem derecesine göre 1'den 5'e kadar sayı veriniz?)

- Savunuculuk çalışması
- Kampanya yürütmek
- Politika sürecine katılım
- Farkındalık çalışmaları
- Sosyal çalışmalar
- Diğer (.....)

26. Hapishanede yaşayan Engelli / Roman / Kadın / LGBTİ / Mülteci / Genç bireylerin yaşadığı hak ihlalleri ile ilgili Baro ve gönüllü avukatlar ile iletişiminiz oldu mu?

- Evet
- Hayır
- Kısmen

27. Bir sivil toplum kuruluşu olarak hapishane ve mahpus hakları alanında çalışma yapmamanızın nedenini nasıl tanımlıyorsunuz?

.....
.....
.....

EK 2: ARAŞTIRMA KAPSAMINDA GÖRÜŞÜLEN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ LİSTESİ

- İzmir Parkinson Hastaları Derneği
- İzmir Romanlarını Kalkındırma ve Dayanışma Derneği
- İzmir Çağdaş Romanlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Tire Romanlar Derneği
- Karabağlar Romanlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- İzmir Koruyucu Aile Derneği
- Ege Tüm Engelliler Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
- Aktif Tüm Engelliler Derneği
- Sivil Düşünce ve Yönetişim Derneği
- İzmir İş Dünyası Derneği
- Sürdürülebilir Kalkınma ve Girişimcilik Derneği
- Çağdaş Balkan Kadınları Derneği
- İzmir Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- İzmir Kadın Haklarını Koruma Derneği
- İzmir Kadın Dayanışma Derneği
- Ege Görme ve Bedensel Engelliler Dayanışma Derneği
- İzmir Zihinsel Engelliler Derneği
- Halkların Köprüsü Derneği
- Mülteci-Der
- Mülteci Destek Merkezi
- Konak Kent Konseyi Mülteci Meclisi
- Genç LGBT+ Derneği
- İzmir Siyah Pembe Üçgen Derneği
- Çağdaş İzmir Gençlik İnisiyatifi Derneği

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği / Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi
Katip Mustafa Çelebi Mh. Billurcu Sk. No 5/2 Pk: 34433 Beyođlu / İstanbul
Tel / Fax : +90 212 293 69 82 e-mail: info@tcps.org.tr